

Rytų kaimynystės atspindžiai

Informacinė svarbiausių Rytinės kaimynystės įvykių apžvalga

Nr. 1 (23) // 2011 01 07-01 21

EESC

Rytų Europos studijų centras

Naujoji Moldovos valdančioji koalicija griežtai kontroliuos būsimojo prezidento sprendimus

Šių metų sausio 14 d. Moldovos valdančioji koalicija „Aljansas už europietišką integraciją“ patvirtino naujosios šalies vyriausybės sudėtį ir pritarė jos programai. Opozicijoje esanti Moldovos komunistų partija, parlamente turinti 42 vietas iš 101, balsavime nedalyvavo. Naujajai Moldovos vyriausybei, kaip ir anksčiau, vadovaus Vladimiras Filatas, kurio teigimu, šalies vyriausybės prioritetiniais tikslais ir toliau išliks Moldovos integracija į Europą, stabilus ekonomikos augimas, šalies suvienijimas (Padniestrės klausimo sprendimas), subalansuota užsienio politika, valdžios decentralizacija ir kova su skurdu. Naujosios Moldovos vyriausybės patvirtinimas buvo paskutinis valdančiosios koalicijos sprendimas, priimtas neeilinės parlamento sesijos metu. Eilinė Moldovos parlamento sesija prasidės šių metų vasarį, jos metu valdančioji koalicija vėl bandys išsirinkti šalies prezidentą. . Priminsime, kad pagal Moldovos Konstituciją, šalies prezidentas yra renkamas parlamento narių ir turi gauti ne mažiau nei 3/5 visų parlamento narių (61 balso) paramą. Moldovos parlamentui nepavykus du kartus iš eilės išrinkti prezidento, šalies parlamentas turi būti paleistas. Nuo 2009 m. balandžio mėnesio Moldovoje įvyko treji parlamento ir ketveri šalies prezidento rinkimai. Šių metų lapkričio 28 d. išrinkto šalies parlamento bandymai išsirinkti Moldovos prezidentą būtų jau penktasis bandymas iš eilės.

Nors naująją Moldovos vyriausybę jau pasveikino JAV ir ES, pareiškusios, kad jos pasiruošusios tęsti ir gilinti bendradarbiavimą su provakarietiška Moldovos valdančiąja koalicija, tačiau, ekspertų teigimu, kol kas neaišku ar Moldovos vyriausybė artimiausioje ateityje sugebės sklandžiai įgyvendinti visus savo sprendimus. Šių metų sausio 19 d. Moldovos valdančioji koalicija pasirašė „Susitarimą dėl „Aljanso už europietišką integraciją“ sukūrimo ir funkcionavimo“. Šis susitarimas numato, kad visos partijos, sudarančios „Aljansą už europietišką integraciją“, turės veto teisę bet kokiam svarbiam sprendimui, kurį priims šalies vadovybė. Visi svarbūs sprendimai turės būti priimami konsensuso būdu, tuo tikslu bus sukurta „Aljanso už europietišką integraciją“ Taryba, kurią sudarys 9 nariai (po tris atstovus iš kiekvienos valdančiosios koalicijos partijos – Demokratų, Liberalų demokratų ir Liberalų partijos). Susitarime numatyta, kad jei valdančiajai koalicijai pavyktų išrinkti šalies prezidentą, jis įsipareigotų iš anksto informuoti „Aljanso už europietišką“ integraciją Tarybą apie ketinamus priimti teisės aktus (dekretus, potvarkius ir kt.). Jei per penkias dienas nuo Moldovos prezidento pranešimo apie ketinamus priimti teisės aktus Taryba nepareikš jokių prieštaravimų, minėti teisės aktai galės būti priimti.

Šiaurės Europos valstybių viršūnių susitikimas: Jungtinė karalystė buria koalicijas Prancūzijos ir Vokietijos įtakai ES subalansuoti, o Rusijos ekspertai nerimauja dėl „mini-NATO“ kūrimo

Šių metų sausio 19-20 d. Londone (Jungtinė Karalystė) įvyko pirmasis Šiaurės Europos (Šiaurės šalių, Baltijos valstybių ir Jungtinės Karalystės) valstybių vyriausybės vadovų susitikimas. Šiame, Jungtinės Karalystės premjero Davido Camerono iniciatyva surengtame, Šiaurės Europos valstybių viršūnių susitikime diskutuota ekonomikos atsigavimo Europoje klausimais. Minėtas viršūnių susitikimas turėjo akcentuoti Šiaurės Europos valstybių sėkmingą patirtį (griežtos finansinės

politikos įgyvendinimą, viešųjų finansų sistemos stabilumą ir pan.), sprendžiant pasaulinės ekonominės krizės sukeltas problemas. Devynių šalių politikos ir verslo lyderiai Londone akcentavo, kad ekonomikos politikoje ypač svarbu inovacijos, aukštosios skaitmeninės technologijos, verslumo skatinimas, žalioji energetika, moterų įtraukimas į darbo rinką. Ekspertų nuomone, nors Šiaurės Europos valstybių viršūnių susitikimas turėtų skatinti neformalius naujų technologijų, energetikos ir socialinės politikos idėjų mainus, pačiai Jungtinei Karalystei šis viršūnių susitikimas turi kita prasmę. Jungtinė Karalystė minėtą viršūnių susitikimą pirmiausiai linkusi vertinti kaip savitą formatą, kuris stiprina Jungtinės Karalystės santykius su Šiaurės Europos valstybėmis, skeptiškai vertinančiomis Vokietijos ir Prancūzijos dominavimą Europos Sąjungoje (ES). Pasak ekspertų, Vokietija ir Prancūzija, pastaruoju metu aktyviai propaguojančios euro zonos fiskalines reformas, palaiptiesiems perima visų euro zonos priklausantių ES valstybių politinio ir ekonominio koordinavimo svertus, o Jungtinė Karalystė lieka nuošalėje. Šiaurės šalims ir Baltijos valstybėms bendradarbiavimo saitų su Jungtine Karalyste stiprinimas pirmiausiai reiškia regioninio saugumo plėtrą ir savitos atsvaros Rusijos politinei ir ekonominei įtakai sukūrimą.

Rusijos ekspertų nuomone, Šiaurės Europos valstybių viršūnių susitikimai ateityje gali tapti ne tik savita ekonominės ir socialinės politikos klausimų aptarimo platforma, tačiau ir platesniu bendradarbiavimo formatu, apimančiu ir kitas regioninio pobūdžio iniciatyvas, kaip antai Šiaurės šalių svarstomo regioninio karinio aljanso (vadinamojo „mini-NATO“) sukūrimą. Nors Šiaurės šalių projektuojamas regioninis karinis aljansas pirmiausiai yra susijęs su Šiaurės šalių interesų įgyvendinimu Arkties regione, Baltijos valstybių įsitraukimas į regioninio karinio aljanso kūrimą galėtų paskatinti visų aukščiau minėtų Šiaurės Europos valstybių gynybos sektorių tarpusavio integraciją. Priminsime, kad 2009 m. birželio 8-9 d. Reikjavike (Islandija) Šiaurės šalių užsienio reikalų ministrų susitikimo metu Šiaurės šalys paskelbė apie gilesnio tarpusavio bendradarbiavimo planus. Impulsą Šiaurės šalių karinio bendradarbiavimo plėtrai suteikė buvusio Norvegijos užsienio reikalų ministro Thorvaldo Stoltenbergo ataskaita (paskelbta 2009 m. vasario 9 d.) dėl Šiaurės šalių bendradarbiavimo užsienio politikos ir saugumo srityse. Ataskaitoje apžvelgiamas bendradarbiavimo globalaus ir regioninio saugumo (apimančio Arktį) poreikis. Šios ataskaitos pagrindu Danija, Islandija, Norvegija (priklausančios NATO) ir Švedija su Suomija (neutralios) paskelbė ketinančios kurti karinį bloką, kuris užtikrintų šioms valstybėms priklausantių Arkties teritorijų saugumą. Šio gynybinio bloko tikslai – užtikrinti Islandijos oro

erdvės saugumą, sukurti specialius patrulių dalinius, greitojo reagavimo pajėgas ir bendrą palydovinius duomenimis grindžiamą stebėjimo sistemą regione. Konkretesni Šiaurės šalių karinio bendradarbiavimo apmatai turėtų išryškėti kitame Šiaurės šalių užsienio reikalų ministrų susitikime, kuris įvyks 2011 balandį. Šiaurės šalių planus stiprinti tarpusavio karinį bendradarbiavimą galima vertinti dvejopai. *Pirma*, Šiaurės šalys įgyja tam tikrų svertų Rusijos atžvilgiu derybose dėl dvišalių klausimų (rusiškos medienos eksporto muitų mažinimo, energetikos ir kitais klausimais). *Antra*, Šiaurės šalių tarpusavio karinių pajėgumų stiprinimas, karinių pajėgų infrastruktūrinis ir funkcinis persidengimas su NATO pajėgumais ir bendros operacijos (pavyzdžiui, oro erdvės stebėjimas, gelbėjimo operacijos bei kt.) ilgainiui gali paskatinti Suomijos ir Švedijos integracijos į NATO procesus. Net jei pastarosios valstybės nesiektų integracijos į NATO, toks saugumo režimas savaime reiškia netiesioginį NATO buvimą regione. Todėl Šiaurės šalių bendradarbiavimo plėtra Arktyje iš esmės reiškia „nulinės sumos“ žaidimą Rusijos nenaudai. Jei minėtos iniciatyvos bus įgyvendintos, regiono saugumo klausimai taps svirtu NATO rankose, leidžiančiu stiprinti pozicijas santykiuose su Rusija. Vakarų ekspertų teigimu, JAV aktyviai remia įvairias Baltijos valstybių ir Šiaurės šalių karinio bendradarbiavimo iniciatyvas, nes tai leidžia JAV skirti mažiau dėmesio Šiaurės Europos regionui ir taip mažinti įtampą dvišaliuose JAV ir Rusijos santykiuose.

■ Parengta remiantis: Ng.ru, EurActiv.com, Stratfor.com
(Nuotrauka iš Stratfor.com)

ES sankcijos + Rusijos subsidijos = trys A. Lukašenkos režimo raidos scenarijai po prezidento rinkimų

Šių metų sausio 20 d. Europos Parlamentas (EP) priėmė rezoliuciją dėl situacijos Baltarusijoje (rezoliucijos tekstas pateiktas interneto svetainėje: <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?type=TA&reference=P7-TA-2011-0022&language=EN&ring=P7-RC-2011-0044>). Šioje rezoliucijoje EP, reaguodamas į 2010 m. gruodžio 19 d. įvykusius nedemokratinis Baltarusijos prezidento rinkimus, jėga išvaikytas opozicijos demonstracijas ir masinius opozicijos atstovų areštus, paragino ES nedelsiant įgyvendinti sankcijas Baltarusijos vadovybei. Galutinis sprendimas dėl sankcijų taikymo turėtų būti priimtas 2011 m. sausio 31 d. Briuselyje vykstančiame ES valstybių užsienio reikalų ministrų susitikime. Aukščiau minėtoje rezoliucijoje EP siūlo

atnaujinti draudimą išduoti vizas Baltarusijos prezidentui Aleksandrui Lukašenkai ir aukštiems Baltarusijos pareigūnams (valstybės tarnautojams, teisėjams, teisėsaugos atstovams bei kitiems), susijusiems su 2010 m. gruodžio 19 d. Baltarusijos prezidento rinkimų klastojimais ir opozicijos atžvilgiu vykdytomis represijomis, tačiau kartu supaprastinti ES vizų išdavimą eiliniams Baltarusijos piliečiams. Taip pat siūloma įšaldyti minėtų Baltarusijos pareigūnų sąskaitas užsienyje. Šios sankcijos turėtų būti taikomos, bent jau kol Baltarusijos vyriausybė nepaleis visų politinių kalinių ir nepanaikins jiems iškeltų kaltinimų. Be jau minėtų sankcijų Baltarusijos vadovybei, EP siūlo sustabdyti visą finansinę tarptautinę paramą Baltarusijai, kuri teikiama per Tarptautinį valiutos fondą (TVF), Europos investicijų banką (EIB), Europos rekonstrukcijos ir plėtros banką (ERP) ir kt. tarptautines institucijas. Kartu ES raginama sustiprinti finansinę paramą Baltarusijos pilietinei visuomenei, Baltarusijos nepriklausomos žiniasklaidos priemonėms ir įvairioms nevyriausybinėms organizacijoms (NVO), siekiant skatinti demokratijos plėtrą šalyje. Taip pat rezoliucijoje ES raginama apsvarstyti galimybę iki 2011 m. gegužės, Budapešte (Vengrija) vykstančio Rytų partnerystės viršūnių susitikimo, sustabdyti Baltarusijos dalyvavimą Rytų Partnerystės programose, jei Baltarusijoje nebus akivaizdžios pažangos (minėta nuostata

netaikoma Baltarusijos pilietinei visuomenei ir NVO, kurios ir toliau galės dalyvauti Rytų partnerystės veiklose).

Reaguodamas į šių metų sausio 20 d. EP priimtą rezoliuciją, Baltarusijos prezidentas A. Lukašenka pareiškė, kad jis pavedė Baltarusijos užsienio reikalų ministerijai parengti „atsakomąsias priemones“, kurios bus pritaikytos, jei ES nuspręs įgyvendinti sankcijas Baltarusijos atžvilgiu. Kartu A. Lukašenka apkaltino Lenkiją ir Vokietiją, kurios neva kūrė ir finansavo Baltarusijos konstitucinės santvarkos nuvertimo planus. Ekspertų teigimu, tikėtina, kad trumpuoju ir vidutiniu laikotarpiu Baltarusijos tarptautinė izoliacija tik gilės, o tai paskatins Baltarusiją labiau „atsiverti“ Rusijai. Pavyzdžiui, šių metų sausio 20 d. Rusijos ministras pirmininkas Vladimiras Putinas pareiškė, kad Rusija ketina Baltarusijai skirti 4,12 mlrd. JAV dolerių subsidiją, kuri būtų suteikta pigios, muitais neapmokestintos rusiškos naftos sąskaita (kitais tariant, Rusija įsipareigojo Baltarusijai tiekti neapmokestinamos naftos už 4,12 mlrd. JAV dolerių), tačiau kol kas abi šalys nesusitarė dėl konkretaus subsidijavimo mechanizmo. Rusijos ministro pirmininko V. Putino teigimu, Rusija ir toliau pasirėngusi subsidijuoti Baltarusijos ekonomiką, ne mažesnėmis finansinėmis injekcijomis, kokios buvo taikytos Baltarusijai 2007-2009 m. laikotarpiu. Ekspertų nuomone, šiuo metu Baltarusija yra visiškai praradusi balansavimo tarp Rytų ir Vakarų galimybes, todėl jei Baltarusijos prezidentas A. Lukašenka ir toliau norės laikytis „daugiavektorinės“ užsienio politikos, artimiausioje ateityje galima tikėtis mažiausiai trijų scenarijų:

- *Baltarusijos santykių su ES normalizavimo scenarijus.* Tikėtina, kad A. Lukašenka šį scenarijų gali pasirinkti dėl kelių priežasčių: 1) Baltarusijos „atsigręžimas“ į Europą, eilinį kartą sustiprintų A. Lukašenkos derybines pozicijas ir mažintų priklausomybę nuo Rusijos; 2) Baltarusijos vyriausybė tikisi, kad šalies politinė opozicija, po 2010 gruodžio 19 d. vykdytų masinių represijų, bus „sukalbamesnė“ ir labiau kontroliuojama; 3) Baltarusiją normalizuoti santykius su Vakarais gali paskatinti ES, JAV ir Rusijos bendros pastangos vykdyti spaudimą Baltarusijos prezidentui A. Lukašenkai. Jeigu minėtas scenarijus būtų įgyvendintas, Baltarusijos vyriausybės vykdomos represijos opozicijos ir pilietinės visuomenės atžvilgiu sumažėtų ir Baltarusijoje iškiltų naujos politinės (greičiausiai prorusiškos) jėgos.

- *Totalitaristinių tendencijų sustiprėjimo scenarijus.* 2010 m. gruodžio 19 d. Baltarusijos prezidento rinkimų metu ir po rinkimų Baltarusijos vyriausybės vykdytos represijos opozicijos atžvilgiu, gali paskatinti dar griežtesnių taisyklių įsigaliojimą. Šio scenarijaus atveju, griežtindama visuomenės kontrolę, Baltarusijos vyriausybė bus linkusi maksimaliai išnaudoti jėgos struktūrų tarnybas, o vadinamąjį „socialinį kontraktą“ (visuomenės politinį lojalumą, mainais į socialines garantijas) palaipsniui pakeis griežtų bausmių baimė. Šis scenarijus (totali visuomenės kontrolė) taptų įmanomas, jei Baltarusijos vyriausybė tvirtai apsispręstų dėl Baltarusijos ekonomikos „vidinės privatizacijos“ (turto persidalijimo) ir kontroliuojamos ekonomikos modernizacijos. Kita vertus, šio scenarijaus įgyvendinimas Baltarusijoje yra sunkiai tikėtinas, nes šaliai trūksta žmogiškųjų išteklių, kuriais remiantis galima būtų įgyvendinti Baltarusijos ekonomikos modernizaciją, nėra galimybių importuoti vakarietišku technologijų ir pan.

- *„Valdomos demokratijos modelio“ scenarijus.* Šis scenarijus grindžiamas kontroliuojamos opozicijos sukūrimu. Baltarusijos vyriausybė gali sukurti bent dvi „kvaziopozicines“ partijas (vieną – „prorusišką“ ir kitą – „provakarietišką“). Šios partijos, gavusios daugumą vietų Baltarusijos parlamente, Baltarusijos prezidentui A. Lukašenkai ne tik padėtų pritraukti daugiau užsienio investicijų, tačiau dar labiau suskaldytų jau esamas Baltarusijos opozicines jėgas bei leistų Baltarusijos prezidentui A. Lukašenkai toliau bauginti šalies visuomenę „nekonstruktyvios opozicijos priešišku šalies plėtrai“.

■ Parengta remiantis: Ng.ru, EurActiv.com, Rian.ru, Belinstitute.eu
(Nuotrauka iš Stratfor.com)